

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

รูปแบบการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการศึกษาแบบพรรณนาเชิงสำรวจ (descriptive survey study) เพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดจากการใช้ยา และแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในผู้ป่วยวัณโรคปอด ที่มารับการตรวจรักษา ที่ศูนย์วัณโรค เขต 10 เชียงใหม่

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ ผู้ป่วยซึ่งได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นวัณโรคปอด ที่มารับการตรวจรักษาที่ศูนย์วัณโรค เขต 10 เชียงใหม่

กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ป่วยซึ่งได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นวัณโรคปอด ที่มารับการตรวจรักษาที่ศูนย์วัณโรค เขต 10 เชียงใหม่ และรับยาด้วยตนเองที่ห้องจ่ายยาอย่างน้อย 1 ครั้ง ในช่วงที่ทำการเก็บข้อมูลคือ 5-30 มิถุนายน 2543 เวลา 08.30-16.00 น.และมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ใน การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ดังนี้

1. สามารถพูด และฟังภาษาไทยได้
2. เต็มใจ และให้ความร่วมมือในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นแบบบันทึกที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วยข้อมูล 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ

1. แบบเก็บข้อมูลผู้ป่วยวัณโรคปอด (ภาคผนวก ก) ประกอบด้วย
  - 1.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ป่วย เช่น ชื่อ-สกุล อายุ เลขที่ทั่วไปของผู้ป่วย
  - 1.2 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเจ็บป่วย เช่น ประวัติการเป็นวัณโรค และการรักษา
ประวัติการแพ้ยา และ/หรือเกิดปัญหาจากการใช้ยา
  - 1.3 ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการ
  - 1.4 การรักษา
  - 1.5 ข้อมูลอื่นๆ ที่จำเป็น
2. แบบบันทึกปัญหาที่เกิดจากการใช้ยาของผู้ป่วยวัณโรคปอด (ภาคผนวก ข) ประกอบด้วย
  - 2.1 ปัญหาการไม่ได้รับยาที่สมควรจะได้รับ
  - 2.2 การเลือกใช้ยาไม่เหมาะสมกับผู้ป่วย
  - 2.3 การได้รับยาในขนาดยาที่ต่ำเกินไป หรือสูงเกินไป
  - 2.4 การไม่ได้รับยาที่แพทย์สั่ง หรือ ได้รับยาไม่ครบ
  - 2.5 การเกิดอาการอันไม่พึงประสงค์จากยา
  - 2.6 การเกิดปฏิกิริยาระหว่างยา
  - 2.7 การใช้ยาไม่ตรงข้อบ่งใช้ หรือยังไม่มีข้อมูลยืนยันถึงข้อบ่งใช้
  - 2.8 ปัญหาอื่นๆ ซึ่งอาจส่งผลต่อการรักษา

การหาคุณภาพของเครื่องมือ

- (1) การหาความตรงของเนื้อหา (content validity) โดยการให้อาจารย์ผู้ควบคุมการค้นคว้าแบบอิสระ จำนวน 3 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิ 1 ท่านเป็นผู้พิจารณาตรวจสอบความตรงของเนื้อหา แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสม และความชัดเจนตามคำแนะนำ ก่อนนำไปใช้
- (2) การหาความเชื่อมั่น (reliability) นำเครื่องมือที่ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้วไปทดลองใช้กับผู้ป่วยวัณโรคปอด ที่มารับการตรวจรักษาที่ศูนย์วัณโรคเขต 10 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา จำนวน 10 ราย แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขข้อความ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก่อนนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาเป็นผู้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ด้วยตนเอง โดยใช้แบบเก็บข้อมูล ผู้ป่วยวัณโรคปอดและแบบบันทึกปัญหาที่เกิดจากการใช้ยาของผู้ป่วย ร่วมกับการสัมภาษณ์รายบุคคล ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. สำรวจจำนวนตัวอย่างในการศึกษาอย่างคร่าวๆ ถึงความเป็นไปได้ในการทำการศึกษาจากสมมุติฐานเป็นผู้ป่วยวัณโรค ที่ศูนย์วัณโรค เขต 10 เชียงใหม่
2. ทำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ถึงผู้อำนวยการสำนักงานควบคุมโรคติดต่อเขต 10 เชียงใหม่ เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูล
3. จัดแจงรายละเอียดการศึกษาให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับทราบ และประสานงานกับพยาบาลเพื่อช่วยคัดกรองและส่งผู้ป่วยที่เข้าเกณฑ์ในการศึกษาครั้งนี้ โดยใช้แผ่นกระดาษสีเขียวที่พิมพ์ว่า “ผู้ป่วยของการศึกษา” แนบกับใบสั่งยา เพื่อให้เจ้าหน้าที่ห้องยาส่งผู้ป่วยมาพบผู้ศึกษาพร้อมยาและใบสั่งยา
4. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่วันที่ 5-30 มิถุนายน 2543 เวลา 08.30-16.00 น. โดยรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของผู้ป่วยและทบทวนแผนการรักษาด้วยยา จากบัตรบันทึกการรักษา (แบบ TB.01) ลงในแบบเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผู้ป่วยวัณโรคปอด ในระหว่างที่ผู้ป่วยรอรับยา
5. ค้นหาปัญหาที่เกิดจากการใช้ยาของผู้ป่วย แยกตามขั้นตอนต่างๆ ของการใช้ยา ได้แก่ การสั่งยา การจ่ายยา การนำยาไปใช้ และการตอบสนองของยา โดยการตรวจสอบยาที่ผู้ป่วยได้รับพร้อมใบสั่งยา และสัมภาษณ์ผู้ป่วยเพิ่มเติมตามแบบบันทึกปัญหาที่เกิดจากการใช้ยา (Hassan & Gan) ของผู้ป่วยวัณโรคปอด เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุของปัญหาการนำยาไปใช้ของผู้ป่วย พร้อมทั้งจัดแบ่งปัญหาออกเป็น 3 ประเภทคือ
  - (1) ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วและยังเป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งอาจส่งผลต่อการรักษา
  - (2) ปัญหาที่เคยเกิดขึ้นในอดีต และได้รับการแก้ไขแล้ว
  - (3) ปัญหาที่มีแนวโน้มว่าจะเกิดขึ้น ที่ควรได้รับการป้องกัน
6. การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และ/หรือป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ยา
  - 6.1 กรณีที่เป็นปัญหาที่ผู้ศึกษาสามารถจัดการได้โดยลำพัง จะแก้ไขหรือป้องกันปัญหาโดยการให้คำปรึกษาแนะนำ เพื่อให้ผู้ป่วยเกิดความรู้ ความเข้าใจ และให้ความร่วมมือในการใช้ยาได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมยิ่งขึ้น

6.2 กรณีที่เป็นปัญหาที่ผู้ศึกษาไม่สามารถจัดการได้โดยลำพัง จะแก้ไขหรือป้องกันปัญหาโดยการติดต่อประสานงานกับแพทย์ผู้รักษาหรือพยาบาลหรือห้องยา เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหรืออาจเกิดขึ้นต่อไป

7. ตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อส่งเสริมความร่วมมือในการใช้ยา และเพิ่มคุณภาพบริการแก่ผู้ป่วย

ซึ่งขั้นตอนในการค้นหาปัญหา สาเหตุและแนวทางในการแก้ไขปัญหามาจากการใช้ยาได้แสดงไว้ในแผนภูมิ 1

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ สำหรับ
  - 1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ป่วย ได้แก่ เพศ สถานภาพ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา
  - 1.2 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเจ็บป่วยและรักษา ได้แก่ ประวัติการเป็นวันโรคของผู้ป่วย และครอบครัว ประวัติการเป็นโรคอื่นๆ ผลการตรวจเลือดเอชไอวี สาเหตุที่มาพบแพทย์ ประเภทของผู้ป่วย ผลการตรวจเสมหะด้วยวิธีย้อมเชื้อก่อนรักษา ระบบยาที่ได้รับ ผู้ดูแลกำกับการรับประทานยา
2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ใช้สำหรับ
  - 2.1 ปัญหาที่เกิดจากการใช้ยา วิเคราะห์เป็น 3 ประเด็น ซึ่งจำแนกตาม
    - 2.1.1 Hassan & Gan (1993)
    - 2.1.2 ประเภทปัญหาทางเภสัชกรรม
    - 2.1.3 ขั้นตอนของกระบวนการใช้ยา
  - 2.2 แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น

แผนภูมิ 1 ขั้นตอนในการค้นหาปัญหา สาเหตุและแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้ยา

